

Nr 491.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 356, angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskilling för hemman å Tuna bergslags allmänning m. m.*

Med anledning av propositionen nr 356 om skatteförsäljning av Tuna bergslags allmänning får jag anföra följande.

Delägarne i Tuna kopparverk tillerkändes år 1757 av kronan nyttjanderätten till allmanningen, »så länge kopparverket upprätthölles och på bergsvis dreves samt skogsunderstödet behövde». Genom högsta domstolens för rättsmedvetandet upprörande dom år 1908 blev med ordförandens utslagsröst kronan frånhänd besittningsrätten till allmanningen trots att det bergverk, som allmanningen enligt kronans donationsvillkor skulle stödja, blivit nedlagt. Åganderätten till allmanningen har kronan emellertid fortfarande kvar.

Den rätt Nävekvarns bruks aktiebolag nu förmenas kunna göra gällande till allmanningen är en rätt att efter skedd skattläggning till skatte lösa allmanningen. Denna rätt grundas emellertid allenast på en kunglig resolution den 30 maj 1879, varigenom ägarne av kopparverket förunnades en sådan lösningsrätt. Detta i administrativ väg gjorda förfogande är emellertid ogiltigt såsom stående i strid med 77 § regeringsformen. Riksdagens samtycke erfordras nämligen. Detta har aldrig givits och bör ej heller, såsom skulle ske genom bifall till ifrågavarande proposition, givas. Advokatfiskalen i kammarkollegium har i sitt år 1916 avgivna utlåtande närmare utvecklat denna sida av saken, ehuru utlåtandet i den delen ej återgivits i propositionen. Detta för propositionens bedömande upplysande aktstycke bör studeras och komma till riksdagens kännedom, vadan det här fogas som bilaga.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 223 häft. (Nr 491.)

En annan rätt, som bolaget däremot kan göra gällande till allmänningen, är att erhålla den utsyning av virke enligt förordningen den 27 maj 1898 angående förvaltningen av de till bergshanteringens understöd anslagna skogar, vilken författning måste vara i förevarande fall tillämplig såsom ock de i ärendet hörda ämbetsmyndigheterna framhållit. Jämlikt denna förordning skall bergmästaren bestämma kopparverkets virkesbehov samt jägmästaren årligen utsyna detsamma, varefter återstoden av skogens avkastning efter avdrag av förvaltningskostnaden tillgodoföres statsverkets skogsmedel. Domänförvaltningen har under senare tider försummat att härvid iakttaga statens rätt. Avsevärda inkomster hava härigenom gått förlorade för statsverket, helst kopparverket såsom nedlagt icke haft något virkesbehov, vadan hela avkastningen med avdrag av förvaltningskostnaden bort tillfalla statsverket. Då någon brytningsbar koppar ej läser förefinnas, lära således utsikter vara för handen, att nämnda förhållande skall även för framtiden äga rum med hänsyn till skogsavkastningens disponerande.

Anmärkningsvärt är även, att propositionen definitivt överlämnar de på allmänningen boende småbrukarna till ett hopplöst beroende av enskilda, en åtgärd så mycket mindre tilltalande som på senare tider bemödanden inriktats på att frigöra bolagsarrendatorer ifrån dylikt beroende, vari de redan råkat. Propositionen utlovar att för tre arrendatorer av bolaget utverka rätt att under deras och efterlevande makes livstid kvarsitta odrivna, men de övriga tillspillo givas redan från början. Visserligen har år 1757 tillerkänts kopparverket besittning av den odisponerade delen av allmänningen »med därå varande oskattlagda torp». Då emellertid denna donation, såvitt rör skogsavkastningen lyckligtvis kan med stöd av 1898 års författning trots högsta domstolens lotteridom av år 1908 fortfarande i realiteten *rättvisligen* upprätthållas allenast för sitt uttryckliga syfte, så förefaller det orimligt att avkastningen av den odlade jorden, som även skulle tjäna allenast till stöd för kopparverket, nu skulle fortfarande gå såsom en privat tillhörighet till ägarne av den mark, på vilket det nedlagda kopparverket befunnit sig. En sista utväg blir emellertid i sådan händelse anlita framdeles av den ofrånkomliga utvidgningen av expropriationslagstiftningen till att omfatta även expropriation för jordbruksändamål. Rörande dessa torpare hänvisas jämväl till vad om dem blivit yttrat i motionen nr 241 vid 1909 års riksdag.

Propositionen erinrar slutligen att dess förslag är gynnsamt både för staten och bolaget med hänsyn till de nuvarande höga prisen på trävaror. Staten kan därigenom lättare betinga sig en högre »förlikningssumma» och den nye ägaren, säger propositionen, är, »om han nu

kan realisera sin egendom i tillfälle att därför erhålla ett belopp som ligger betydligt över det av värderingsmännen skogen åsatta värde». Regeringen förordar således en fullständig skogsskövling och inbjuder riksdagen att ingå som kompanjon i det snygga företaget. Därtill lär riksdagen dock riksdagen anse sig förhindrad redan av den anledningen att riksdagen år 1916 begärde Kungl. Maj:ts ingripande mot just sådana skogsaffärer.

Det hemställes alltså,

1:o) att riksdagen ville avslå propositionen nr 356 om Tuna bergslags allmännings skatteförsäljning och i samband därmed förklara, att 1879 års olaga administrativa förläning av skatteköpsrätt till densamma icke kan av riksdagen godkännas;

2:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att allmänningen måtte av statsverket omedelbart övertagas till förvaltning i överensstämmelse med bestämmelserna i 1898 års förordning om de till bergshanterings understöd anslagna skogar ävensom tillse att de å allmänningen befintliga torp och jordbrukslägenheter varda upplåtna under arrende på ett för vederbörande brukare rättvist och betryggande sätt.

Stockholm den 14 maj 1917.

Carl Lindhagen.

Bilaga.

Vördsamt memorial.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 23 oktober 1915 har Näveqvarns bruks aktiebolag i underdånighet anhållit att förlikningsvis få förvärva skattemannarätten till hemmanet Hjälkhyttan nr 2 i Tuna socken samt hemmanen Långbro nr 1, Kungstorp nr 1 och Kungshamn nr 1 i Tunabergs socken för en köpeskilling av 150,000 kronor.

Till följd av nådig remiss hava kungl. kammarkollegium och kungl. domänstyrelsen anbefallts att gemensamt avgiva underdånigt utlåtande i detta ärende.

Genom remiss den 6 november 1915 har därefter till advokatfiskalen överlämnats handlingarna i ärendet för skyndsamt yttrande.

Med anledning härav får advokatfiskalsämbetet vördsamt anföra följande:

Beträffande de förhållanden, som ligga till grund för ifrågavarande framställning, får advokatfiskalsämbetet hänvisa till 1) kungl. bergskollegii den 15 mars 1753 utfärdade privilegiebrev angående Tunabergs kopparverk samt samma ämbetsverks upplåtelsebrev den 5 juli 1757 angående Tunabergs allmänning, vilka brev här i avskrift bifogas (*bil. 1 och 2*), 2) reservationen till konstitutionsutskottets betänkande nr 7 vid 1894 års riksdag (riksdagstrycket 3 saml.), 3) kungl. kommerskollegii och kungl. domänstyrelsens till trycket befordrade underdåniga utlåtande den 23 november 1896 rörande statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar (sid. 41--47), 4) Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908 (N. J. A. 1908 avd. 1 sid. 86), 5) Kungl. Maj:ts i regeringsrätten utslag den 23 mars 1912 (regeringsrättens årsbok 1912 nr 38), 6) kungl. Svea hovrätts i avskrift bifogade dom den 26 mars 1915 mellan Kungl. Maj:t och kronan och Näveqvarns bruks aktiebolag angående skatteköp rörande ifrågakomna fastigheter (*bil. 3*), mot vilken dom talan fullföljts hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen, som ännu icke utlåtit sig i saken. Det är denna rättegång, vars nedläggande åsyftas i bolagets ifrågavarande framställning.

Genom ett av kammar- och kommerskollegierna den 26 februari 1889 meddelat utslag, varom närmare förmäles i omförmälda handlingar, gillades och fastställdes till efterrättelse de åtgärder, som vid sådan bergmästarundersökning, som finnes föreskriven i kungl. förordningen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar den 8 och 9 september 1885 hållits och den 16 december samma år avslutats å Tunabergs allmänning och vilken avsåg upprättande av förslag till utbrytning av mark för rätt för Tunabergs kopparverk, till skogsfång å allmänningen. Vid denna undersökning blev antaget, att till *hemman* om ett mantal skulle utläggas vederlagsmark till det omfång, att marken lämnade årligen 30 storfamnar ved å 100 kubikfot fast massa, till *hemman* om $\frac{1}{2}$ mantal mark för 18 famnar, till *hemman* om $\frac{1}{4}$ mantal mark för 14 famnar och till *hemman* om $\frac{1}{8}$ mantal mark för 11 famnar samt torp eller odling mark för 8 famnar; varefter, såvitt nu är i fråga, *skogstilldelningen* verkställdes sålunda, att 536 hektar 49.5 ar med beräknad avkastning av 272.0016 famnar

skulle tillfalla följande torp och odlingar å Tunabergs allmänning, som av kopparverkets ägare innehades och vore att betrakta såsom från verket oskiljaktiga, nämligen: Bärskår Lilla, Bergmanstorp eller Åbacken, Bråten eller Andreberg, Gjutartorp eller Juterjans, Gölma, Hökhult, Jegershyttestugan eller Lilla Jegershyttan, Johannisberg, Kovik eller Kovikstugan, Kungstorp, Källhult Stora, Kungshamn, Långbro, Mörkstugorna eller Mörkstugan, Rockbo eller Rockebo, Skara Lilla eller Skarastugan, Skinbyxtorp eller Skinbyxstugan, Stenstugan, Torskult Lilla, Överbostugan, AspdaLEN Lilla, Damändan, Enstaka, Haglundstorp, Hjälkhyttestugan och Skärgårdskärr samt Gölstugan, Damstugan, Damkärret, Eriksberg, Hagalund, Hagstugan, Nybygget och Nystugan, vilka sistnämnda åtta torp dock enligt vad i utslaget anmärkes »först under innevarande århundrade upptagits»; till kopparverket skulle anslås 1,095 hektar 71.1 ar med en avkastning av 526.3292 famnar, »vilket» (kopparverket), såsom icke grundat på köpekol ansågs behöva ända till 558.74 famnar »enligt följande beräkning:

för årlig tillverkning av 53.55 centner koppar	403.34 famnar	
navarvässning	22.40	>
underhåll av gruvebyggnader och hytta	25.—	>
vedbrand till 18 arbetare	90.—	>
underhåll av bostäder åt dessa	18.—	>

summa famnar 558.74.»

Enligt instrumenten för de skattläggningsförrättningar av den 22 och 23 oktober samt den 14 november 1891 och den 14 juli 1894, vilka föregingo kammarkollegii utslag den 12 oktober 1908 angående skattläggning å den å Tunabergs kopparverk bibehållna del av Tunabergs allmänning, företeddes därvid särskilda kartor över utstakningen och rörläggningen av de särskilda vederlagsmarkerna, å vilka kartor tecknats vederbörande häradsrätts bevis av den 20 februari 1891, att utstakningen vunnit laga kraft. Därjämte antecknades, att de 34 till kopparverket hörande allmänningstorpen, vilka genom förutnämnda 1889 års utslag fått 536.495 har skogsmark sig tilldelade, efter uppmätning och uträkning befunnits innehålla 943 har 20.8 ar. Sista nämnda areal var enligt instrumenten fördelad i följande ägoslag:

	Åker	Äng	Skogs- och betesmark	Impediment	Summa hektar
Hjälkhyttan nr 2	11.8553	—	112.8609	12.3119	136.0281
Långbro nr 1	32.4806	33.3846	232.5929	0.3594	298.8175
Kungstorp nr 1	18.7726	9.1233	151.0665	0.0031	178.9655
Kungshamn nr 1	34.3658	2.1690	251.4726	40.3745	328.3819
Summa hektar	97.4743	44.6769	747.9929	53.0489	942.1930

Härutöver antecknades såsom »rekognitionsskogsanslag» för följande hemmansdelar nedan angivna areal:

	Skog	Impediment å skogsmarken	Summa hektar
Hjälkhyttan nr 2	190.6573	3.2797	193.9370
Långbro nr 1	339.8570	17.2392	357.0962
Kungstorp nr 1	571.2203	39.6001	610.8204
Kungshamn nr 1	—	—	—
Summa hektar	1,101.7346	60.1190	1,161.8536

Den sammanlagda areal, som ingick i skattläggningen utgör sålunda enligt instrumenten:

	Åker	Äng	Skog (och betesmark jfr ovan)	Impediment	Summa hektar
Hjälkhyttan nr 2	11.8553	—	303.5182	15.5916	330.968
Långbro nr 1	32.4806	33.3846	572.4499	17.5986	655.927
Kungstorp nr 1	18.7726	9.1233	722.2868	39.6032	789.794
Kungshamn nr 1	34.3658	2.1690	251.4726	40.3745	328.388
Summa hektar	97.4743	44.6769	1,849.7275	113.6679	2,104.077

I anslutning härtill blev enligt kammarkollegii berörda utslag den 12 oktober 1908 »angående skattläggning å den åt Tunabergs kopparverk bibehållna del av Tunabergs allmänning i Tuna och Tunabergs socknar» ovannämnda torp och skogsägor under följande namn och särskilda hemmansdelar indelade, nämligen hemmanet *Hjälkhyttan nr 2*, i Tuna socken med torpen Nybygget, Hjälkhyttstugan, Stora Källhult, Hagalund och Stora Damändan såsom stomme till den del av norra skogsskiftet, som vore belägen mellan lägenheterna Skogsby och gränsen mot Jönåkers härads allmänning, utgörande i areal 330.968 hektar och uppskattat till sju sextondels mantal med ränta, hemmanet *Långbro nr 1* i Tunabergs socken, med torpen lilla Bärskär, Långbro, Skinnbyxtorp, Skärgårdskärr, Johannisberg, Hagstugan, Aspdalen, Lilla Jegershyttan, Gölma, Glöstugan, Enstaka, Överbostugan och Nystugan såsom stomme till däri återstående delen av norra skogsskiftet, vilket hemman, i areal utgörande 655.927 hektar, uppskattats till två och sju sextiofjärdedels mantal med ränta, hemmanet *Kungstorp nr 1* i Tunabergs socken, med torpen Kungstorp, Stenstugan, Gjutaretorp, Eriksberg, Dammstugan, Rockebo, Dammkärret, och Bergmanstorp såsom stomme till hela södra skogsskiftet, vilket hemman, i areal utgörande 789.797 hektar, uppskattats till ett och ett trettiotvåändels mantal med ränta, hemmanet *Kungshamn nr 1* i Tunabergs socken, omfattande torpen lilla Torskhult, Haglundstorp, Kungshamn, Hökhult, Kovik, Mörkstugan, Lilla Skara och Bråten, eller Andreberg, vilka, såsom belägna i yttersta östra änden av allmanningen på cirka 1.5 nymils avstånd från de kopparverket tilldelade skogsskiftena, skulle skattläggas utan del i nämnda skiften; varande detta hemman, som i areal innehölle 328.388 hektar, uppskattat till femton sextondels mantal med ränta.

Det framgår alltså, att, medan enligt 1889 års förutberörda utslag kopparverket och de till detsamma hörande torpen ansetts behöva en sammanlagd skogsareal av 1,632.20 hektar, bekommo de vid skattdläggningen 1,849.72 hektar. Skillnaden i areal har måhända vid denna tid utgjort betes- eller hagmark. Den bristande överensstämmelsen mellan vissa arealer enligt 1889 års förutberörda utslag och skattdlägningsinstrumenten kan måhända i viss mån även förklaras av den noggrannare uppmätningen och rågångsutstakningen.

Vad särskilt angår impediment å skogsmarken har vederbörande jägmästare på begäran meddelat ämbetet, att desamma vid skattdläggningen blivit för knappt upptagna samt att vid skedd skogsindelning vederbörande jägmästare beräknat dem till 671.97 hektar.

Genom det utslag av den 10 mars 1910, som sedermera fastställdes genom Kungl. Maj:ts ovanberörda i regeringsrätten meddelade utslag av den 23 mars 1912 (regeringsrättens årsbok 1912 nr 38), anmodade kammarkollegium Konungens befallningshavande i Södermanlands län att, sedan utslaget vunnit laga kraft eller, överklagat, blivit fastställt, ofördröjligen låta enligt nådiga förordningen om skatteköp den 19 september 1723 och nådiga brevet den 18 juni 1754, kungjort genom kollegii cirkulär den 19 september samma år, anställa skattevärdering å ifrågakomma hemman samt att jämte eget utlåtande till kollegium insända skattevärderingsinstrumentet jämte övriga handlingar för den ytterligare åtgärd, som kunde ankomma på kollegium. Med anledning härav har Konungens befallningshavande den 30 maj 1912 förordnat kronofogden i Nyköpings fögderi att med biträde av häradskrivaren i fögderiet, förste lantmätaren i länet och jägmästaren i reviret samt två nämndemän verkställa den anbefallda skattevärderingen. Den sålunda anbefallda värderingen har påbörjats den 20 juni 1912, men är densamma ännu icke slutförd. Beträffande grunderna för värderingen hava förrättningsmännen beslutat, att fastigheterna skulle värderas i det skick de »nu» befunes. Då emellertid förrättningsmännen ej ägde avgöra, vem som vore ägare till de å hemmanen uppförda byggnaderna, beslöts, att hemmanen skulle värderas dels med och dels utan byggnader. »Vid värderingen skulle så förfaras, att växande skog värderades för sig och marken (de olika ägoslagen) var för sig, att åkerarealen skulle så värderas, som om tillgång till husbehovsvirke funnes och därefter å det värde, som erhöles för växande skogen, avdragas så stort belopp, som motsvarade värdet av husbehovsvirke. Sedan på detta sätt hemmanens verkliga värde erhållits, skulle, om så erfordrades, från detta värde göras de avdrag som möjligen kunde påkallas för erhållande av skattevärdet.»

Enligt ett »15—17 juli» 1912 av kronofogden, förste lantmätaren och två nämndemän undertecknat »besiktnings- och värderingsinstrument över torp, lägenheter och övriga ägor» till ifrågakomma hemman skulle enligt nyss angivna grunder hela fastigheterna, inräknat dels åbyggnader, dels den skogbärande marken, bortsett från stånds skogen, betinga följande värden:

$\frac{7}{16}$	mantal Hjälkhyttan nr 1	14,012: 82
$2 \frac{7}{64}$	» Långbro nr 1	46,911: 32
$1 \frac{1}{32}$	» Kungstorp nr 1	37,211: 56
$\frac{15}{16}$	» Kungshamn nr 1	22,376: 08
	Summa värde	120,511: 78

Åbyggnaderna hava uppskattats till

å Hjälkhyttan nr 2	2,790:—
å Långbro nr 1	7,950:—
å Kungstorp nr 1	6,650:—
å Kungshamn nr 1	9,050:—
	Summa kronor 26,440:—

Ståndskogen i dess helhet har enligt ett av jägmästaren Clas Häckner den 20 september 1913 dagtecknat »Uppskattningsinstrument för ståndskogen å Tunabergs kopparverks allmänning» beräknats hava ett bruttovärde av 649,807 kronor. Härifrån borde emellertid enligt instrumentet avdrag ske för ränteförlust för ned-satt tillväxt å timmerskogen och lövskogen under avverkningstiden med 18,803 kronor, för kulturkostnader under tio år med 10,738 kronor samt för bevaknings- och administrationskostnader med årligen 1,000 kronor eller om sistnämnda belopp kapitaliserades efter 3 $\frac{1}{2}$ procent, med 28,571 kronor, vadan ståndskogens nettovärde enligt detta instrument skulle utgöra 591,695 kronor jämlikt följande speci-fikation å virket:

	T:r trädens antal	Kbm.	Pappersved och prps kbm.	Vedskog kbm.	S:a kbm.
Kungshamn	35,396	15,010	2,857	3,614	21,481
Kungstorp	99,197	45,375	6,871	14,301	66,547
Långbro	73,637	29,608	7,783	6,721	44,112
Hjälkhyttan	50,379	19,226	3,573	1,225	24,024
Summa	258,609	109,219	21,084	25,861	156,164

Bolaget har vid sin nu ifrågavarande skrivelse av den 23 oktober 1915 fogat ett av dåvarande extra jägmästaren t. f. lektorn vid kungl. skogsinstitutet Tor Jonson den 23 oktober 1915 dagtecknat »Utlåtande avgivet över ett av hrr L. Bökman, Gustaf Indebetou, K. I. Holmgren och C. A. Eriksson den 15—17 juli 1912 upprättat värderingsinstrument över torp, lägenheter och övriga ägor samt av jägmästare Clas Häckner den 20 september 1913 lämnat uppskattningsinstrument för ståndskogen å Tunabergs kopparverks till skatteköp värderade allmänning». Enligt detta skulle markvärdena utgöra 99,083 kronor samt ståndskogens bruttovärde 630,264 kronor. Härifrån skulle enligt Jonson avdrag ske för arbetskostnad för byggnadernas vid torpen försättande i gott skick med 16,470 kronor, för virke till dessa »omedelbara byggnader och reparationer» med 7,101 kronor, för ränteförlust efter 4 procent vid 10-årig realisation av skog med 70,875 kronor (jfr Häckner 18,803 kronor), för skogsaccis och skogsvårdsavgifter med 10,036 kronor, för kulturkostnader med 11,729 kronor, för skatter med 615 kronor årligen, motsvarande efter 4 procent ett kapitalvärde av 15,375 kronor, för årligen åtgående husbehovs-virke för torpen 899 kronor, motsvarande efter 4 procent ett kapitalvärde av 22,475 kronor, för administration och bevakning med 2,460 kronor årligen, motsvarande efter 4 procent ett kapitalvärde av 61,500 kronor. (Jfr. Häckner 28,571 kronor).

Därjämte borde enligt Jonson avdrag ske för »rekognitionsrättens» värde, beräknad på sätt som skett i 1889 års förutberörda utslag för årlig tillverkning av

53.55 centner koppar	403.34 famnar	
Navarvässning	22.40	»
Vedbrand till 18 arbetare	90.—	»
	515.74 famnar	= 1.356 kbm. à 2.27 kr. 3,083: 70
Underhåll av gruvebyggnader och hytta:		
25 famnar = 66 kbm. à 7.—		» 462:—
Underhåll av arbetarebostäder:		
18 famnar = 47.4 kbm. à 5.—		» 237:—
		Summa kronor 3,782: 70

motsvarande kapitaliserat efter 3.5 procent 108,078 kronor. Vidare borde göras avdrag dels för husens värde med 26,440 kronor samt för förlust genom hinder i tillträdet med 45,000 kronor. Egendomarnes nettovärde skulle alltså enligt Jonsson uppgå till 334,268 kronor. Beträffande denna slutsumma anför Jonson: »Möjligen torde man mot denna slutsumma kunna invända, att nu två avdrag gjorts för husen, nämligen dels med 26,440 kronor för deras värde såsom tillhöriga Näveqvarns Bruk, dels ock med 23,571 kronor för omedelbart behöfliga nybyggnader. Därest bruket befinnes vara husens rätte ägare, torde dock av detta sista avdrag endast så mycket böra bibehållas, som motsvarar byggnadsvirkets rotvärde eller kronor 7,101, medan kronan ej bör åsamkas avdrag på egendomsvärdet för förnyelse av bolaget redan förut tillhöriga byggnader. Under sådana omständigheter synes sålunda det gjorda avdraget för kontanta utlägg till nybyggnader rättvisligen böra utgå, d. v. s. egendomsvärdet skulle kunna höjas med 16,470 kronor upp till 350.738 kronor.»

Bolaget har än vidare i sin nu ifrågavarande ansökning yrkat avdrag med kapitaliserade värdet av de fastigheterna i fråga enligt kammarkollegii utslag den 12 oktober 1908 åsatta grundräntor eller 29,432 kronor 50 öre. Tillika yrkas, att bolaget gottskrives jämlikt kollegii den 26 augusti 1909 meddelade föreskrift inbetalta 577 kronor 42 öre jämte ränta.

Såsom framgår av ovan åberopade kungl. Svea hovrätts dom av den 26 mars 1915 (bil. 3), har visserligen vederbörande häradsrätt genom det utslag av den 17 december 1913, varigenom hovrättens ifrågavarande dom ändring skett, funnit Kungl. Maj:ts och kronan vara skyldig att på grund av de av bolaget redan inbetalda »skatteköpeskillingarna», 577 kronor 42 öre, och utan sådan skattevärdering, som avses i Kungl. Maj:ts i regeringsrätten meddelade förberörda utslag, och vilken värdering enligt vad ovan nämnts, nu pågår, tillhandahålla bolaget skattebrev å hemmanen. Kungl. hovrätten har emellertid funnit bolagets i rättegången förda talan icke tillhöra allmän domstols bedömande, varför häradsrättens utslag av hovrätten undanröjts. För belysning av den rättsfråga, som härvid prövats och nu är föremål för Kungl. Maj:ts i högsta domstolen bedömande, får advokatfiskalsämbetet hänvisa till dels referatet av Kungl. Maj:ts i regeringsrätten meddelade ovanberörda utslag, (regeringsrättens årsbok 1912 nr 38), dels i avskrift bifogade av ämbetet hos kungl. hovrätten havda yttrande. (Bil. 4.) På förut av ämbetet anförda grunder anser ämbetet för sin del övervägande skäl tala för att frågan om

den kollision, som genom bolagets vid domstol väckta talan må anses hava uppstått mellan domstols och administrativ myndighets behörighet i ifrågavarande avseende, kommer att så lösas, att Kungl. Maj:ts i regeringsrätten meddelade nämnda utslag blir bestående. Den av bolaget nu bjudna köpeskillingen för fastigheterna uppgår, såsom ovan visats, icke till halva beloppet av det värde, som bolaget självt, att döma av det av detsamma åberopade värderingsinstrumentet angående fastigheterna, anser dem böra vid pågående skattevärdering betinga. Den ytterligare nedsättning i skatteköpeskillingen utöver vad i Jonsons ovanberörda utlåtande beräknats, som bolaget nu gör gällande med hänsyn till kapitalvärdet av fastigheterna åsatta, men ej utgående grundräntor m. m. förändrar ej detta förhållande. På grund härav och då, även om under skattevärderingsärendets fortsatta handläggning ytterligare avdrag från de därvid åsatta värden skulle anses böra ske, än som av skattevärderingsmännen redan tillämnats, det efter advokatfiskalsämbetets uppfattning lär kunna förväntas att, jämväl med hänsyn till sådana avdrag, den skatteköpeskillning, som kan komma att slutligen fastställas, skall komma att sättas högre än som hittills från bolagets sida medgivits, anser sig ämbetet icke kunna tillstyrka antagande av ifrågavarande anbud.

Emellertid anser sig ämbetet, som tillika har att vid den pågående skattevärderingen bevaka Kungl. Maj:ts och kronans rätt, pliktigt, att, då ämbetet för sin del icke kan godkänna den uppfattning, som från bolagets sida kommit till uttryck angående naturen och omfattningen av bolagets rättigheter med avseende å fastigheterna i fråga, i detta sammanhang något närmare utveckla sin mening i detta avseende. Härvid torde även, så långt i detta sammanhang kan påkallas, framgå, i vad mån ämbetet finner fog för vissa avdrag från fastigheternas verkliga värde, som efter bolagets förmenande vid den pågående skattevärderingen borde ske.

Genom i förut omförmälda handlingar åberopade kungl. brevet av den 30 maj 1879 har bolaget berättigats att »i den ordning nådiga kungörelsen den 4 februari 1811 jämte övriga om användande av de bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogarna utfärdade författningar föreskriva, efter skedd skattläggning till skatte lösa så stor del av allmanningen, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit däremot svarande skogsmark, kan vara för verkets behov erforderlig».

Härvid må bemärkas, att den genom bergskollegii ovan omförmälda utslag av den 5 juli 1757 till ägarna av Tunabergs kopparverk upplåtna mark aldrig utgjort rekognitionsskog i detta ords mening enligt 1811 års berörda kungörelse. Av bland annat det i detta avseende i senare tid åberopade bergskollegii svar den 1 december 1750 till vederbörande bergmästare framgår, att »under namn av rekognitionsskogar äro utan åtskillnad alla de allmänningar, till förstående, vilka emot någon viss årlig vedergällning blivit bruken och bergverken underlagde». Redan genom nådigt beslut den 29 oktober 1690 blefvo »alle Grufvor af ädlare Metall expresse» frikallade från skogsören eller rekognition av till dem upplåten kronans skog. Och genom nådiga brevet den 7 november 1690 hade förordnats, att »Silfver- och Kopparverken ej skulle graveras med någon rekognitionens erläggande för de allmänningsparker, som dem blifvit tilldelte». Någon dylik avgift har ej heller blivit åsatt skogsmarken ifråga. Den omständigheten att genom ett föreliggande nådigt brev — av den 30 maj 1879 — blivit förklaradt, att i nu ifrågavarande fall skattelösen skulle få ske i den ordning, som omförmäles i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811 angående användandet av de till bergverken och bruken upplåtna

rekognitionsskogar stadgar, innebär sålunda icke något annat än som dessa ordalag angiva. Sistnämnda författning kan nämligen enligt ämbetets uppfattning icke omedelbart anses tillämplig å ifrågavarande fastigheter, utan stodo, på sätt i Kungl. Maj:ts proposition till 1873 års riksdag med förslag till den därpå grundade kungl. förordningen den 30 maj 1873 angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar utvisade, dessa skogar förut under bergsöverstyrelsens särskilda vård. Numera gäller för dem kungl. förordningen den 27 maj 1898 i samma ämne, varigenom nyssberörda förordning upphävdes.

I 77 § regeringsformen bestämmes, huru dessa skogar må kronan avhändas. Regeringsformens härutinnan meddelade föreskrift om samtycke härför av riksdagen lär också, såvitt advokattfiskalsämbetet kunnat inhämta, blivit med undantag för Tunabergs kopparverk tillämpad. Redan i kungl. brevet till kammar- och kommerskollegierna den 8 december 1820 angående en till Bispbergs gruva begagnad skogsstrakt förklarade Kungl. Maj:t — »efter det om bolagets» (Bispbergs gruvbolag) »behov och företrädesrätt blivit så undersökt som 1811 års nådiga kungörelse föreskrev» —: »som Vi i Nåder ansett ifrågavarande Skogstrakt icke kunna såsom Recognitions skog betraktas, utan såsom en sådan Kronans Lägenhet, om vilken Vi emot 77 § Regeringsformen icke äge att utan Rikens Ständers samtycke förordna: Så have Vi, med bifall till Eder, Vårt och Rikets Bergs-Collegii i ämnet yttrade mening, i Nåder tillåtit att samma Skogstrakt hädanefter som hittills får oförändrat begagnas av Bispbergs Gruve-Bolag intill nästinstundande Riksmöte, då Vi komme i tillfälle att, efter överläggning med Rikens Ständer förordna huru med sådana Skogar som ifrågavarande skall komma att därefter förfaras». I bergskollegii cirkulär till bergmästarna den 29 mars 1824 heter det också: »Uti nådig proposition till rikets senast församlade ständer har Kungl. Maj:t, i sammanhang med frågan om Recognitions Skogarnas lösande till Skatte, givit rikets ständer tillkänna, att bland de Skogar, varå undersökning och behandling i grund av 1811 års Kungl. Kungörelse om Recognitionsskogarnas användande, blivit ifrågasatt, jämväl förekommit några Kronoskogar, som till särskilde Jerngruvor till deras behov, utan någon mera bestämd besittningsrätt, eller några därmed förknippade motsvarande skyldigheter upplåtits, och — — — varit i längre tid, enligt Kongl. Brevet den 11 december 1696, utan avgift till staten begagnade, i följd varav Kungl. Maj:t, som funnit dessa s. k. Gruve Skogar icke kunna bland Recognitions Skogar hänföras, utan vare sådana Kronoskogar, vilkas disposition på Rikets ständers samtycke berodde, i nåder föreslagit Rikets Ständer, att stadga, att desse Skogar — — —». Samma uppfattning ligger till grund exempelvis för flera riksdagens uttalanden angående Lövås silververk 1823, 1830, 1834—1835. I Kungl. Maj:ts proposition nr 30 till 1867 års riksdag angående skatteförsäljning av östra kronoallmänningen i Örebro län till Dylta svavelbruk uttalade föredragande departementschefen, att »Kungl. Maj:t ser sig av stadgandet i 77 § regeringsformen förhindrad att bringa förhandlingarna i detta ämne till ett önskligt slut; såvida icke riksdagen samtycker, att i sammanhang därmed sistnämnda kronoskog må, efter behörig skattläggning, till bruksägaren under skattemannarätt försäljas».

Kungl. Maj:t har i proposition nr 17 till 1872 års riksdag föreslagit riksdagen att bland andra verk Tunabergs kopparverk skulle från och med år 1873 befrias från bergverkstiondes utgörande under villkor och förbehåll, att sedan i den ordning kungl. kungörelsen den 4 februari 1811, jämte övriga om användande av de åt bruken och bergverken upplåtna rekognitionsskogar utfärdade

författningar föreskriva, skattläggning av Tunabergs bergslagsallmänning skett, verkets ägare åtnöjdes med ovillkorlig rätt till skattelösen av endast så stor del av nämnda allmänning, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit mot denna förmån svarande skogsmark, må vara för verkets behov erforderlig och därför från och med år 1873 utgöra den skatt som bestämmes. I skrivelse den 15 maj sistnämnda år anmälde riksdagen, att riksdagen funnit sig icke böra bifalla vad sålunda föreslagits. I proposition till 1877 års riksdag nr 10 föreslog Kungl. Maj:t riksdagen bland annat, att Tunabergs kopparverk måtte från och med år 1878 befrias från bergverkstionde under villkor och förbehåll, att dess ägare inom 1878 års slut antingen till kronan avstode all rätt till Tunabergs bergslags allmänning eller ock efter fulla värdet, sådant det vid behörig uppskattning kunde varda bestämt, till riksgäldskontoret erlade lösen för den del av allmänningen, som, sedan de till skogsfång därifrån berättigade hemman och lägenheter erhållit mot denna förmån svarande skogsmark, kunde verket tillkomma. I skrivelse den 24 maj sistnämnda år anmälde riksdagen, att riksdagen ansåg sig böra bifalla föresvarande proposition, »dock att, då värderandet av de delar utav bergslagsallmänningar eller övriga förmåner, vilka några bergverk skulle äga att mot utgivande av lösen bibehålla, möjligen icke alltid kan inom 1878 års slut verkställas, dessa bergverk böra berättigas att, även om de först under ett senare år skulle komma att fullgöra ifrågavarande lösningsskyldighet, få från och med samma år åtnjuta befrielse från bergverkstiondes utgörande».

I den med anledning av sistnämnda proposition utfärdade nådiga kungörelsen den 10 augusti 1877 angående upphörande av bergverkstionden, förklarade emellertid Kungl. Maj:t, att vad däri stadgades icke skulle, förr än Kungl. Maj:t därom särskilt förordnade, gälla beträffande bland annat Tunabergs kopparverk. I stället förklarades genom nådiga brevet den 31 januari 1879 till kammar- och kommerskollegierna, att, då Tunabergs kopparverk, *Dylta svavelverk* m. fl. vägrat underkasta sig de för tiondens eftergivande stadgade villkor, hade Kungl. Maj:t funnit dessa verk böra bibehållas vid skyldigheten att utgöra tionde av tillverkningen. Då sedermera i trots av vad i ärendet förekommit (jämför reservationen till konstitutionsutskottets betänkande nr 7 1894) förutberörda nådiga brev den 30 maj 1879 utfärdades, förklarades detsamma grundat på en av verket gjord ansökning, varöver kammar- och kommerskollegierna redan den 23 november 1876 avgivit underdånigt utlåtande.

Det är så långt ifrån att, såsom bolaget velat göra gällande, 1898 års förutnämnda förordning angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar ej skulle hava giltighet beträffande nu ifrågavarande fastigheter, att, såsom framgår av en vid 1895 års riksdag till dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet framställd *interpellation* (se andra kammarens protokoll den 9 och 14 maj 1895), jämförd med ingressen till Kungl. Maj:ts proposition nr 63 till 1898 års riksdag med förslag till sistberörda förordning, det just var vissa framhållna missförhållanden å bland annat Tunabergs kopparverks allmänning, som föranledde interpellationen och därmed 1898 års ifrågavarande lagstiftning. Det har redan erinrats, hurusom i det till trycket befordrade yttrande av kommerskollegium och domänstyrelsen av den 23 november 1896 redogjorts för den ifrågavarande skog, som upplåtits till Tunabergs kopparverk. Detta utlåtande åtföljde såsom bilaga det vid ärendets föredragning förda statsrådsprotokoll, och fann föredragande departementschefen beträffande bland annat Tunabergs allmänning intet däremot att anmärka

(prop. sid. 4) vare sig ur skogsvårdens synpunkt eller »med hänsyn till förhållandet mellan staten såsom ägare till skogarna och nyttjanderättshavarna». Departementschefen uttalade då likasom i propositionen nr 24 till 1873 års riksdag i samma ämne, att »ifrågavarande skogar äro att hänföra till de kronans egendomar, om vilka det i 77 § regeringsformen stadgas, att de skola förvaltas efter de grunder riksdagen därom föreskriver». I propositionen framhölls vidare »hurusom nyttjanderättshavarnas anspråk på de till bergshanteringens understöd anslagna skogarnas begagnande, icke rimligen syntes kunna ställas lägre än att tillgodonjuta av dessa skogars avkastning så mycket, som verkligen tarvades för bergverksdriften jämte vad som erfordrades för att med inflytande försäljningsmedel bestrida kostnaderna för skogens förvaltning och vård». Även i förutnämnda proposition till 1873 års riksdag nr 24 omnämnes i olika sammanhang Tunabergs allmänning såsom avsedd att lyda under den då föreslagna förordningen; och framhölls även i denna proposition, att »den grundsatsen, att rättigheten till skogsfång betingades och begränsades av det verkliga behovet i sådant hänseende för själva den lägenhet, till understödjande varav skogen blivit upplåten i tillämpningen gjort sig gällande» och allt fortfarande borde gälla.

I 2 § i förutberörda nådiga förordning den 27 maj 1898 stadgas, att domänstyrelsen tillkommer att fastställa hushållningsplaner för dessa skogar att lända till efterrättelse vid skogens användande och förvaltning; ägande domänstyrelsen därjämte meddela de särskilda föreskrifter, som, i avseende å hushållningen med skogarna, kunna finnas nödiga. Av 7 § framgår, att nyttjanderättshavare ävensom andra utsyningsberättigade skola årligen före den 1 april hos bergmästaren, med företeende av materialförslag, anmäla sitt virkesbehov för året. Där flere nyttjanderättshavare eller andra utsyningsberättigade finnas, skall ombudet eller styrelsen för skogen till bergmästaren avgiva yttrande rörande de anmälda virkesbehoven. I 11 § stadgas, att, om, sedan de av bergmästaren godkända virkesbehoven blivit fyllda, någon ordinarie skogstillgång återstår, som, efter nyttjanderättshavares hörande, prövas icke vara erforderlig för fyllande av nästföljande års behov, äger domänstyrelsen att, på jägmästarens anmälan, förordna om överskottets försäljande i vederbörlig ordning. Domänstyrelsen åligger även att i nu angivna ordning draga försorg om tillgodogörandet av vindfällan och ståndtorr skog samt annan extra avverkning, där den icke, efter domänstyrelsens bestämmande, utbytes mot ordinarie avverkning, som då skall besparas.

Lika litet som kammar- och kommerskollegiernas utslag den 26 februari 1889 kan anses innebära, att den virkesmängd, som därvid för marktilldelningens verkställande beräknades åtgå till husbehov för de å allmänningen belägna till kopparverket hörande torpen, får utan avseende å det förefintliga behovet av husbehovsvirke för sagda ändamål för varje år uttagas, lika litet kan efter ämbetets uppfattning den omständigheten, att, ävenledes för utförande av områdestilldelningen, ett visst årligt virkesbehov för kopparverkets drift ansågs böra angivas, medföra, att bolaget erhållit rätt att årligen uttaga denna virkesmängd. Såväl i ena som i andra avseendet är för varje år rätten till virkesfångst enligt angivna stadganden i nådiga förordningen den 27 maj 1898 inom ramen av den faktiska skogstillgången beroende blott av *det årligen föreliggande och uppvisade faktiska behovet*, vilket kan vara såväl större som mindre än det vid ett föregående tillfälle styrkta och då förefintliga. Till stöd för den meningen, att skattevärderingen i allt fall skall ske med

hänsyn blott till förhållandena vid en viss förfluten tid, kan emot lagens klara och tydliga bestämmelser i detta avseende efter ämbetets uppfattning ej återropas vare sig kammar- och kommerskollegiernas nämnda utslag den 26 februari 1889 eller domskålen i Kungl. Maj:ts ovanberörda dom den 19 mars 1908 (N. J. A. 1908, Avdeln. I sid. 86). Hänvisningen i sistberörda dom till nyssnämnda utslag må väl anses innebära, att det därvid bestämda skogsområdet jämligt 1879 års kungl. brev skulle få efter skedd skattläggning skatteköpas och därför icke kunde på den i rättegången angivna grunden frånvinnas bolaget, men i fråga om omfattningen av bolagets rätt till samma område, och därmed också i fråga om grunderna för den pågående skattevärderingen, bestämmer gällande lag.

Då alltså bolagets rätt till skogsfång m. m. är väsentligen beroende av koppar-tillverkningen, vill det synas advokatfiskalsämbetet som om frågan härom även måste bli av betydelse för skatteköpeskillingen.

Enligt bergskollegii ovanberörda utslag av den 5 juli 1757 har Tunabergs kopparverk tillerkänts nyttjanderätten till Tunabergs bergslags allmänning, »så länge det upprätthålles och på bergsvis dreves samt detta skogsunderstöd behövde». Och erhöll verket »vad som för kopparverkets underhållande med kol, ved och byggnadsvirke så vid hyttan som neder uti gruvan kunde behövas». Enär det visade sig, att den i gruvan uppfordrade malmen delvis var för mager att kunna direkt nedsmältas i hyttan, tillkom på bergskollegii tillskyndan (se kommissionsberättelserna 1762 och 1780) slamverket, som sålunda jämväl är att hänföra till kopparverket.

Vederbörande bergmästare har med anledning av infordrade uppgifter av kammarkollegium i skrivelse till kollegium den 9 januari 1896 upplyst bland annat: att arbetet i gruvorna varit på senare tid ytterst obetydligt, ity att årliga malmfångsten, som åren 1886—1890 i medeltal var 154.8 ton, åren 1891—1895 i medeltal endast varit 17.6 ton; att kostnaderna för gruvorna och smältverket åren 1890—1894 uppgått i medeltal till sammanlagt 4,000 kronor per år; att vid smältverket någon tillverkning ej ägt rum åren 1888—1894, men väl under 1895, då 1.5 ton garkoppar åstadkoms av kvarliggande malm och slig samt av »nas och krats»; samt att under de senaste 20 åren vid smältverket tillverkats sammanlagt endast 14.4 ton garkoppar, vilket vore en mycket mindre kvantitet per år räknat, än som antagits vid beräkning av den skogsareal, som skulle få skatteköpas. Såsom sammanfattning av sin åsikt i frågan har bergmästaren slutligen andragit, att kopparverket, såväl gruva som smältverk, till följd av brist under flera år på arbetsvärd malm, för det dåvarande befunne sig i ett tämligen förfallet skick, och vore en grundlig restaurering erforderlig, om en ordentlig kopparverksdrift där åter skulle komma till stånd; att vid kopparverket, som väl borde innefatta både gruva och smältverk, allt arbete icke under något år legat nere, ehuru detsamma sedan början av 1890-talet drivits i mycket ringa omfattning; att kopparverkets framtida bestånd, såvida därmed skulle avses en verklig och fortfarande kopparproduktion, vore beroende av resultatet av de undersökningsarbeten efter brytvärda fyndigheter, som, enligt uppgift, komme att verkställas; samt att det emellertid icke kunde med någon säkerhet förutsägas, huruvida dessa undersökningar komme att lyckas eller ej, då några övervägande skäl ej syntes föreligga för det ena antagandet mera än för det andra.

I en till advokatfiskalsämbetet ingiven skrivelse av den 18 augusti 1903 upplyste vederbörande bergmästare efter undersökning, att under tiden 1898—1903

sammanlagt 47 ton lösbrutet berg uppfodrads ur Storgruvan, men att med undantag härför intet lösbrutet berg under sagda tid uppfodrads ur gruvan, utan kvarläge i densamma. För övriga gruvor å fältet syntes intet arbete hava verkstälts under samma tider. Intet användbart smältverk finnes. I skrivelse till advokatfiskalsämbetet den 28 september 1906 upplyser vederbörande bergmästare, att »med undantag av ett 50-tal ton såsom varande malmhaltigt har intet berg sedan ett 10-tal år uppfodrads». Efter vad advokatfiskalsämbetet av vederbörande bergmästare inhämtat har ej heller sedermera någon malm uppfodrads ur ifrågakomma gruvor eller någon koppartillverkning vid verket förekommit; dock har enligt uppgift vissa kostnader av bolaget nedlagts på undersökningsarbeten i fälten. Någon sådan anmälan om virkesbehov för verket, som avses i 7 § av berörda nådiga förordning den 27 maj 1898 har enligt uppgift ej heller efter år 1889 inkommit till vederbörande bergmästare.

Det förtjänar vidare erinras att, då bolaget nu icke äger annan rätt med hänsyn till skogsmarken i fråga än i 1898 års förordning stadgas, d. v. s. rätt endast att för kopparverkets drift använda dess avkastning, skatteköpet för bolaget skulle innebära, att bolaget förvärvade fri förfoganderätt över den och dess avkastning. Staten å sin sida, som i gengäld för sin år 1757 gjorda upplåtelse till kopparverket är berättigad till bergverkstionde av detsamma med $\frac{1}{30}$ av tillverkningen, men som sedan lång tid ej fått uppbära någon sådan, skulle i fråga om möjligheten att för framtiden erhålla dylik vara beroende ej blott av, om någon tillverkning vid verket över huvud är möjlig, utan även av, huruvida verkets ägare anser det för sig fördelaktigt eller eljest kan vara villig att bedriva sådan tillverkning, vilken i så fall ej längre äger stödet av rätt till fri skogsfångst. Före skatteköpet äger staten ej blott förfoganderätt över fastigheterna, i den mån koppartillverkning ej bedrives, utan även i den mån sådan tillverkning sker, rätt till bergverkstionde av eventuell tillverkning. Verkets rätt till skogsfång är med andra ord före skatteköpet villkoret av att bergverkstionde utgöres. Genom skatteköpet upphäves detta villkor och staten avstår, såväl rättsligt som faktiskt, från förfoganderätten över fastigheten samt i förevarande fall helt visst faktiskt från sin rätt till bergverkstionde. Om villkoren för det rättsliga avståendet av bergverkstionden hava statsmakterna en gång varit ense. Sett i belysningen av vad som vid 1872 och 1877 års riksdagar förekom angående villkoren för bergverkstiondens upphörande från Tunabergs allmänning, kan alltså efter ämbetets uppfattning, om man så vill, det i Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908 åberopade nådiga brevet av den 30 maj 1879 angående skatteköp av viss del av allmänningen betecknas såsom även från denna synpunkt sett inkonstitutionellt. I varje fall lär om, såsom bolaget gjort gällande, från skatteköpeskillingen skulle avdragas värdet av bolagets rätt till skogsfångst enligt grunderna i 1889 års förutberörda utslag, d. v. s. om skatteköpeskillingen skulle bestämmas med utgångspunkt från en koppartillverkning, som alljämt förutsättes vara densamma som den, efter vilken sagda år skogsanslag bestämdes vid skatteköpet, ej kunna alldeles fränses från att bolaget genom detsamma kommer att åtnjuta rätt till skogsfångst icke blott utan avseende å om koppartillverkning bedrives eller ej, utan även utan skyldighet att utgöra bergverkstionde vid skogens användning.

Enligt nådiga brevet den 30 maj 1879 skulle ifrågavarande skatteköp få ske först efter skedd skattläggning. Denna fastställdes som nämnts först genom kammar-

kollegii utslag den 12 oktober 1908, varigenom kollegium tillika förklarade, att sedan bolaget betalt stadgade skatteköpeskillingar, kollegium ville på därom i behörig ordning gjord anmälan utfärda skattebrev å hemmanen. Bevis från bolaget, att detsamma vederbörligen inlevererat de skatteköpeskillingsbelopp, varpå bolaget grundat sin nu hos Kungl. Maj:t i högsta domstolen anhängiga talan om utbekommande av skatteköpebrev, inkom till kollegium först med skrivelse av den 14 september 1909.

Bolaget har nu, såsom förut nämnts, yrkat, att hänsyn vid skatteköpeskillingens bestämmande skulle tagas till, att bolaget »med fog har anspråk på ersättning för den minskning i värde av ståndslogen, som uppkommit därigenom, att Kungl. Maj:t och kronan under årtionden omöjliggjort för bolaget att tillvarataga skogarnas normala avkastning». Och meddelar bolaget, att »direkt skada å skogen, förorsakad av att Kungl. Maj:t och kronan, förhindrat bolaget att i enlighet med vad rationell skogsvård tarvat bedriva avverkning, har för knappa 14 år under tiden april 1899 — (då förutnämnda den 19 mars 1908 avdömda rättegång vid häradsrätten anhängiggjordes) — februari 1913 av byråchefen i domänstyrelsen Th. Örtenblad och jägmästaren W. Trahn lågt och utan ränteberäkning i penningar uppskattats till 45,000 kronor».

Beträffande den sålunda verkställda uppskattningen får advokatfiskalsämbetet hänvisa till bifogade bestyrkta utdrag av domboken vid Jönåkers och Rönö tingslags häradsrätt den 2 september 1913 i det förut omförmälda nu i högsta domstolen anhängiga målet mellan Nävekvärns bruks aktiebolag och Kungl. Maj:t och kronan (se bil. 5).

Med avseende å detta instrument får advokatfiskalsämbetet framhålla, att kungl. domänstyrelsens åligganden med avseende å skogsmarken i fråga enligt ofta åberopade förordning av den 27 maj 1898 angående förvaltningen av statens till bergshanteringens understöd anslagna skogar efter ämbetets uppfattning ej kunna i någon mån förändras därigenom, att, såsom skedde i förutberörda av Kungl. Maj:t och kronan i april 1899 anhängiggjorda rättegång. kronan gör gällande en än mer omfattande rätt med avseende å skogsmarken, än som enligt samma förordning tillkommer kronan. Och den omständigheten att — efter fastställd skattläggning och efter det bolaget år 1909 styrkt sig hava erlagt viss skatteköpeskillning — bolaget år 1913 anhängiggjort rättegång mot Kungl. Maj:t och kronan med yrkande, att skatteköpebrev måtte utfärdas, kan ej heller föranleda rubbning i domänstyrelsens förvaltningsplikt med avseende å skogsmarken. Även om till följd av bolagets instämnda talan kronans äganderätt till skogsmarken i fråga skulle kunna med målets anhängiggörande anses tvistig, lär det fastmer vara dens sak, som omhänderhar tvisteföremålets förvaltning, att så handhava förvaltningen, att ingendera av de tvistande parterna till följd av brist därutinnan lider förfång. Påföljden av sådan bristande förvaltning kan måhända civilrättsligt föranleda skadeståndspåföljd, som också, därest Kungl. Maj:t och kronan genom rättegång om äganderätten skulle fränvinnas skogsmarken, kan komma att i laga ordning av kronan eller dess representant utkrävas i den mån den kan påvisas. Men att bolaget på sådan grund kan framställa anspråk på ersättning för skada, som efter rättegångens anhängiggörande tilläventyrs vållats genom bristande förvaltning av skogen är en sak. Därifrån och till det skadestånd, som — sedan skogen uppskattats till sitt för handen varande värde — enligt vad ovan nämnts med stöd av byråchefen Th. Örtenblads och jäg-

mästaren W. Trahns detaljerade utredning angående, vilka »slag av avverkning borde ha ägt rum å dessa skogar», är emellertid för bolagets vidkommande ett långt och enligt den mening advokatfiskalsämbetet ovan sökt utveckla helt säkert sväruppnåeligt steg.

Enligt vad ämbetet inhämtat fanns skogshushållningsplan upprättad för skogsmarken för tiden $\frac{1}{2}$, 1876— $\frac{1}{2}$, 1896. Med anledning av under sistnämnda år väckt fråga om skogshushållningsplans upprättande lär emellertid domänstyrelsen hava låtit därmed tillsvidare bero.

I det bergskollegii ovanomförmälda utslag av den 5 juli 1757, varigenom Tunabergs kopparverk tillerkändes skogsundeistudet i fråga, förbjödos kopparverksintressenterna vid 100 dalers vite att ifrån skogen göra någon avsalu. Och enligt 15 § i ovannämnda nådiga förordning den 27 maj 1898 är nyttjanderättshavare eller annan utsyningsberättigad, som överskrider dem tillkommande rättighet till skogens begagnande, underkastad ansvar enligt 24 kap. strafflagen. Vederbörande jägmästare har den 27 januari 1914 efter stämning å Nävekvarns bruks aktiebolag vid häradsrätten yrkat ersättning med påstående om viss av bolaget utan utsyning bedriven avverkning å skogsmarken, men har detta mål förklarats vilande i avbidan på dom i förutberörda hos Kungl. Maj:t anhängiga mål.

Vad angår den rättsställning, som intages av torparna å fastigheterna i fråga, får ämbetet hänvisa till vad därutinnan förekommer dels i förutberörda utslag den 26 februari 1889, dels i reservationen till konstitutionsutskottets betänkande nr 7 vid 1894 års riksdag, dels i Kungl. Maj:ts dom den 19 mars 1908.

Genom i avskrift bifogade skrivelse av den 30 oktober 1913 från kungl. domänstyrelsen till Nävekvarns bruks aktiebolag (bil. 6) har domänstyrelsen föreslagit bolaget, att torpen, i den mån de bliva arrendelediga, skola utarrenderas gemensamt av kronan genom vederbörande skogstjänsteman och bolaget, samt att den årliga arrendeavgiften för varje torp bestämmes att utgå med visst kontant penningbelopp, varav hälften erlägges till kronan, varjämte vederbörande brukare, i den mån så finnes lämpligt, åläggas skyldighet att mot betalning utgöra vissa arbetsprestationer såväl vid skogsstaten å allmanningen som till torpet.

Enligt advokatfiskalsämbetet på begäran tillhandakommen uppgift hava i enlighet härmed kontrakt ingåtts mellan skogsförvaltningen och bolaget å ena sidan och vederbörande torpare å den andra beträffande följande torp, för vilka de i kontanta medel utgående sammanlagda arrendeavgifter äro följande:

Rockebo	70 kr.	Kungstorp	120 kr.
L:a Torskhult	135 »	Kovikstugan	90 »
Haglundstorp	90 »	Stenstugan	80 »
L:a Bärskär	165 »	Hjälkhyttstugan	65 »
Damkärret (lägenhet)	215 »	2 st. Skinnbyxtorp och Skärgårds-	
Damstugan	40 »	kär	66 »
Åbacken eller Bergmanstorp	45 »	Långbro	120 »
Dalstugan	100 »	Hagstugan	150 »
Enstaka	45 »	Hagalund	45 »
Hökhult	75 »	Stora Källhult	60 »
Kungshamn	120 »	Mörkstugan	90 »
Nystugan	30 »	Överbostugan	150 »

Bråten eller Andreaberg	110 kr.	Lilla Aspdalen	30 kr.
Eriksberg	140 »	Lilla Jogershyttan	50 »
Gjutartorp	90 »	Gölma	80 »
Johannisberg	120 »		
		Summa	2,786 kr.

För Lilla Skara och Stora Damändan har uppgivits, att gamla kontrakt ännu gälla. Arrendet för dessa båda torp lär kunna beräknas till	200 kr.
Torpet Nystugan lär vara obebyggt och disponeras avgiftsfritt som undantag. Det har uppgivits hava ett arrendevärde av	25 »
Dessutom finnas några andra avgiftsfria undantagslägenheter, som uppgivits kunna värderas i årligt arrende till	50 »
	Summa summarum 3,061 kr.

Den enligt de nya kontrakten utöver de kontanta arrendeavgifterna utgående dagsverkkskyldigheten, som till hälften avser arbeten för bolagets räkning, är i kontrakten även bestämd olika beträffande olika torp.

Enligt uppgift hava kontrakten, utan annat förbehåll beträffande rätten att uppbära arrendeersättningen än för inträffade skatteköp, ingåtts på viss tid, ofta på fem år.

Avskrifter bifogas dels av ett äldre, dels av ett nyare kontrakt. (*Bil. 7—8*).

Det torde icke påkallas, att ämbetet i detta sammanhang ingår vare sig på bedömande av vad sålunda förekommit med avseende å torplägenheterna eller på frågan om åtgärder från Kungl. Maj:ts och kronans sida för tillgodoseende av torparnas rättsställning vid eventuellt skatteköp, åtgärder, som dock efter ämbetets uppfattning ej böra åsidosättas.

På grund av vad ämbetet ovan anfört, hemställer ämbetet värdsamt, att bolagets ifrågavarande framställning måtte av kollegium i underdånighet avstyrkas.

Tillika får ämbetet — som förutsätter att ifrågavarande värdsamma memorial skall anses avgivet även till kungl. domänstyrelsen — värdsamt hemställa, att kungl. styrelsen måtte med anledning av vad som ovan anförts vidtaga de åtgärder med avseende å fastigheterna i fråga och den till dem hörande skogsmark, vartill nämnda styrelse må finna skäl.

Remissakten återställes, varjämte bifogas av ämbetet införskaffat utdrag av taxeringslängderna angående fastigheterna.

Stockholm den 21 december 1915.

H. von Schulzenheim.

De i denna bilaga omnämnda bil. 1—8 äro här ej återgivna.